

**ГРОМАДА, СПРОМОЖНА ДО ПАРТНЕРСТВА:
СУТНІСТЬ І КРИТЕРІЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ**

Чубарь Оксана Геннадіївна

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Траньович Юлія Петрівна

м.н.с.

Закарпатський регіональний центр соціально-економічних

і гуманітарних досліджень НАН України

м. Ужгород, Україна

Анотація. В статті розвинуто підходи щодо визначення та обґрунтування сутності партнерської спроможності громад з виділенням критеріїв і характеристик її ідентифікації. Акцентована увага на тому, що партнерська спроможність передбачає наявність у громад відповідного ресурсного, в тому числі кадрового та фінансового, а також інфраструктурного забезпечення. Однак не менш важливими виступають нематеріальні фактори такої спроможності, до яких відносяться місія та цілі громади, її репутація, згуртованість і заінтересованість членів громади тощо, сутність яких розглянуто та обґрунтовано.

Ключові слова: територіальна громада, партнерство, партнерська спроможність громади.

Розвиток децентралізаційних процесів суттєво актуалізував проблематику досліджень спроможності місцевих органів влади. У зв'язку із створенням об'єднаних територіальних громад (ОТГ) виникла необхідність законодавчого тлумачення терміну «спроможна територіальна громада», що знайшло відображення в Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних

громад» [1] та в Методиці формування спроможних територіальних громад [2]. В цих документах спроможність визначається через категорії кількості населення, забезпеченості ресурсами (матеріальними, природними, фінансовими), податкоспроможності бюджету громади, інфраструктурного розвитку, здатності надавати адміністративні та соціальні послуги мешканцям громади. Без сумніву, вказані характеристики є домінантними з точки зору спроможності органів влади новостворюваних ОТГ забезпечувати належне обслуговування мешканців, виконуючи найважливіші соціально-економічні функції.

Проте поза увагою залишаються в даному підході дещо інші аспекти діяльності громад, зокрема, пов'язані з проактивною дієвою позицією лідерів громади, її громадських активістів, здатностями та можливостями комунікувати з іншими громадами, бізнесами, а також із громадським сектором (громадськими організаціями, неформальними лідерами, ініціативними групами) задля вирішення спільно значимих проблем суспільного життя. Причому такі комунікації повинні бути не одноразовими, фрагментарними, а системними та постійними з метою налагодження довгострокових контактів, які б утілювались у партнерських взаємовідносинах.

Аналітичний огляд законодавчих і нормативних джерел, систематизація та розвиток матеріалів, присвячених проблемам децентралізаційних процесів і партнерства з урахуванням досвіду та експертних оцінок авторів, дозволив узагальнити такі результати.

Як відомо, за загальними підходами партнерство представляє собою добровільну згоду на співробітництво між двома або більше організаціями та/або фізичними особами задля досягнення спільної мети або виконання окремого завдання; члени партнерства готові розділяти ризики, ресурси, правомочність і прибуток [3]. У межах нашого дослідження партнерами стають громади в особі їхніх органів управління та лідерів, і під партнерством розуміється співробітництво для досягнення спільних цілей, а не з комерційною метою (метою отримання прибутку).

Реалізовувати партнерські зв'язки для громад, так само, як і для інших суб'єктів таких взаємодій, важливо, а іноді і просто необхідно. Часто громада може володіти недостатніми обсягами ресурсів (фінансових, інфраструктурних, кадрових, технологічних) для вирішення суспільно значимих питань, які перед нею постають: ремонт мостів, крупних об'єктів соціальної інфраструктури; будівництво доріг, шкіл, садочків, будинків культури. Особливо актуальними і такими, що потребують об'єднання зусиль кількох громад/ бізнесів/ громадських організацій за умов сьогодення в Україні слід вважати будівництво сміттесортувальних / сміттєпереробних об'єктів, адже для реалізації таких проектів важливе як фінансове, так і інше ресурсне забезпечення (виділення земельної ділянки, розробка проекту, закупівля обладнання, налагодження збору та сортування сміття, залучення відповідних фахівців – проєктантів, інженерів, екологів, будівельників). Такого роду об'єкти можуть бути непосильними для однієї громади, отже, цілком логічно, що громадам доцільно об'єднуватись з іншими потенційними партнерами шляхом створення партнерств і реалізації актуальних і великих за масштабами проєктів. Результатом такого об'єднання та взаємодії буде: витрачання кожним партнером меншої кількості ресурсів для реалізації програми та досягнення цілей; залучення до проєкту більшої цільової аудиторії та більшої кількості бенефіціарів; масштабніше поширення результатів проєкту; більше медіа-покриття, тобто інформаційний розголос про події, виконувані проєкти та результати партнерства [3].

Громада, спроможна до партнерства - це громада, що здатна до активної взаємодії з партнерами з різних секторів (іншими громадами, бізнесом та неурядовим (громадським сектором)) на договірних засадах у різних сферах суспільно-економічного життя шляхом об'єднання й координації зусиль, ресурсів, в тому числі фінансових, рівної участі кожної зі сторін та спільної відповідальності за результати діяльності з метою досягнення спільних цілей.

Як зазначено в публікації швейцарсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні» [4], для успішної (спроможної) громади, окрім

безпосередньо ресурсного, інфраструктурного та кадрового забезпечення, важливими є такі характеристики: згуртованість громади, довіра та самоорганізація, спільне бачення, рух вперед або стратегічний план. Вказані характерні ознаки, на нашу думку, є обов'язковими умовами для розширення партнерських зв'язків громад. Разом з тим довіра і спільне стратегічне бачення повинні бути притаманні всім суб'єктам міжсекторного партнерства – представникам бізнесу, органам влади, громадському сектору, оскільки без цього, в кінцевому підсумку, не можна досягнути успіху у вирішенні спільних проблем громади та її партнерів.

У процесі дослідження і розвитку підходів до обґрунтування сутності та виявлення громад, спроможних до партнерства, виникає потреба у виборі та оцінці параметрів такої спроможності. В даному контексті, в першу чергу, доцільно визначити, наскільки громада ресурсно та інфраструктурно забезпечена, чи достатнім є її кадровий потенціал. Адже без цих умов вона не зможе ставати рівноправним дієвим партнером і набувати статусу рівної серед рівних. Для визначення суспільної активності громади важливо оцінити наявність у ній лідерів, їх готовність до ініціювання нових проектів і відповідальності за їх реалізацію, існування громадських організацій, створюваних не лише задля втілення якихось одиничних цілей і заходів, важливих для окремих цільових груп, а для системної роботи і досягнення важливих результатів для громади в цілому. Також має значення накопичений досвід партнерської взаємодії (кількість укладених діючих формальних договорів, підписаних меморандумів з іншими громадами, бізнесами, громадськими організаціями, приклади неформальних, усних контактів, які сприяють вирішенню суспільно значимих проблем).

В публікації [3] надані практичні рекомендації для бізнесу з визначення потенційних партнерів і налагодження партнерських зв'язків, які складаються з шести пунктів: місія, цілі та цінності, потенціал організацій, репутація і достовірність, заінтересованості сторін проекту, структура управління організації - потенційного партнера, оцінка ризиків. На нашу думку, виділені

параметри можна застосувати, дещо їх модифікувавши, для рівня територіальних громад при оцінці їх партнерської спроможності. Додаткове врахування таких важливих ознак спроможної громади, як згуртованість, довіра і самоорганізація, спільне бачення та стратегічний план розвитку, відображає нематеріальні компоненти партнерської спроможності громад. Отже, партнерська спроможність громад може бути визначена та оцінена за такими параметрами/характеристиками (табл.1).

Таблиця 1

Параметри та характеристики громади, спроможної до партнерства

Параметри	Сутнісна характеристика
Місія, цілі та цінності громади, стратегічний план розвитку	Громада повинна чітко і зрозуміло сформулювати свої цінності та місію, а також цілі проекту, який планується реалізовувати через партнерство. Підґрунтям цього повинні бути стратегічні документи розвитку громади (стратегія і плани соціально-економічного розвитку), в яких окреслені транспарентні перспективи, в тому числі на довгострокових горизонтах, та шляхи і ресурси для їх досягнення.
Потенціал громади	Вся сукупність ресурсів і можливостей громади (природних, матеріальних, фінансових), відповідне кадрове забезпечення, а також його досвід, навички, лідерські характеристики. Весь комплекс ресурсного потенціалу даватиме можливість брати активну участь у реалізації партнерських проектів.
Репутація громади, достовірність інформації про неї і довіра	Репутація важлива в контексті розвитку та налагодження нових зв'язків і пошуку нових партнерів. Висока репутація кожного наступного разу сприятиме прискоренню та підвищенню результативності укладання нових партнерських угод і реалізації успішних проектів. Прозора та повна інформація про громаду, її проекти є важливою для потенційних партнерів, адже приховування та викривлення інформації руйнує довірливі стосунки, призводить до непорозумінь, викликає конфлікти, результатом чого ставатиме зниження ефективності або навіть розірвання партнерських відносин.
Заінтересованість громади у партнерстві та реалізації проекту	Без інтересу, який може втілюватись в конкретних результатах (ремонт, будівництво нового об'єкту, проведення культурного, освітнього, просвітницького, спортивного тощо заходу), громада не матиме стимулу до взаємодії та укладання партнерських угод. Отже, спільні

	інтереси ставатимуть для потенційних партнерів точками дотику, за якими варто реалізовувати партнерські відносини
Згуртованість громади, самоорганізація її членів (громадянська участь)	Згуртованість громади як здатність її членів співпрацювати разом, об'єднуватись задля виконання певних завдань і реалізації цілей, є надзвичайно важливою. Через згуртованість і самоорганізацію громада посилює свій потенціал, свою здатність до вирішення проблем спільного проживання. Це призводить до появи нових «свіжих» ідей, сприяє реалізації синергетичних ефектів, формує відповідальну поведінку членів громади, усвідомлення своєї значимості у громадському житті, має вплив на особистісний розвиток мешканців, підвищення їх соціальної та громадянської компетентності та активності.
Структура управління та характеристика менеджменту громади	Ця характеристика дещо відмінна від кадрового потенціалу громади, оскільки тут мається на увазі ефективність управлінських структур громади в цілому, а також професіоналізм, відповідальність і лідерські характеристики конкретних менеджерів, лідерів, що закріплюються за тими чи іншими проектами, заходами, акціями в рамках партнерства.
Оцінка ризиків	Оцінка ризиків, притаманних саме для цієї громади в частині її участі в тому чи іншому проекті / партнерстві. Доцільно оцінювати різні види ризиків, пов'язані з функціонуванням громади та реалізацією проектів (управлінські, організаційні, фінансові, екологічні).

Розроблено та розвинуто авторами за джерелами: [3, 4].

Частково наведені параметри спроможності громад до партнерства, наприклад, в частині потенціалу громади, можуть бути оцінені кількісно за допомогою відповідних показників природного, інфраструктурного, фінансового забезпечення. Місія, цілі, цінності громади будуть представлені в стратегічних документах її розвитку. В даному випадку важливо, наскільки ці документи професійно та правильно розроблені. За іншими параметрами доцільна якісна оцінка, яка передбачає додаткове вивчення таких нематеріальних «активів» громади, якими є репутація, згуртованість, заінтересованість громади, структура управління тощо.

Таким чином, за умов децентралізаційних процесів постійно зростає значимість спроможності громад, яка в межах даного дослідження

трансформується в поняття партнерської спроможності громад, як громад, здатних до активної взаємодії з різними партнерами задля вирішення спільних суспільно значимих питань і проблем, реалізації соціальних проєктів. Серед факторів становлення та зростання партнерської спроможності важливими є забезпечення ресурсами та відповідною інфраструктурою, проте не менш значимими слід визнати фактори та умови нематеріального змісту, до яких віднесено місію, цілі та стратегічні плани розвитку громади, її заінтересованість, згуртованість та самоорганізація, репутація громади та довіра до неї.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (Відомості Верховної Ради, 2015, № 13, ст.91) 5 лютого 2015 року № 157-VIII. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#n10>.

3. Як налагодити партнерство: рекомендації для бізнесу. – 32 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://svb.ua/sites/default/files/yak_nalagoditi.pdf.

4. Успішна територіальна громада: будуємо разом / Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Сеїтосманов А., Чубаров Е. — Харків : Видавничий будинок Фактор, 2018. — 128 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://despro.org.ua/library/publication/UspishnaTerytorialnaHromada2018.pdf>.

УДК 330.15

ОЦІНЮВАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ

Чумак Ганна Миколаївна

ст. викладач

Харківський національний економічний університет

ім. С.Кузнеця

м. Харків, Україна

Анотація: стаття присвячена проблемі розробленості комплексної цільової програми у сфері охорони довкілля окремих міст, що є обласними центрами України. Автором наведено результати досліджень, узагальнення статистичної інформації, а також проведено оцінювання комплексних цільових програм у сфері охорони довкілля визначених обласних центрів України.

Ключові слова: промислове виробництво, екологія, довкілля, цільові програми охорони довкілля

Сучасне промислове виробництво, засноване на достатньо великих обсягах масового випуску товарів і послуг, є одним з найбільш значних джерел антропогенного впливу людини на стан екології.

Дія промислових чинників вирішальною мірою позначається на перетвореннях біосфери через наявність складних та різноманітних зв'язків між середовищем мешкання людини та її продуктивною активністю.

По-перше, навколишнє природне оточення є глобальною просторовою основою, у межах та відповідно до умов якої відбувається будь-яка людська діяльність.

По-друге, властивості природного середовища, неабиякою мірою, відбиваються на формуванні складної системи невідкладних вимог і запитів суспільства щодо забезпечення безпеки, якості, тривалості, комфорту існування